

70-річчя
професора

В.А. ТЬОРТИХ

1 жовтня 2009 року виповнилося 70 років доктору хімічних наук, професору Тьортих Валентину Анатолійовичу, відомому вченому в галузі фізичної хімії поверхневих явищ, хімії та технології поверхні нанодисперсних твердих тіл. Його наукові праці присвячено дослідженню кінетики, реакційної здатності та механізму хімічних реакцій за участю центрів поверхні, розробці методів іммобілізації активних сполук на неорганічних матрицях, здійсненню спрямованих перетворень у поверхневому прошарку дисперсних твердих тіл.

В.А. Тьортих народився в селі Мала Ігнатівка Волноваського району Донецької області у сім'ї службовців. Його батько, Тьортих Анатолій Миколайович, ветеран війни і праці, останні роки працював технологом на Лубенському заводі обчислювальних машин, а мати, Сидоренко Васирина Хомівна, викладала українську мову та літературу в Лубенській середній школі №6.

1956 року В.А. Тьортих закінчив із золотою медаллю Лубенську середню школу №3 (м. Лубни Полтавської області) та вступив до Київського державного університету імені Тараса Шевченка на хімічний факультет, який закінчив у 1961 р. У 1962–1965 роках він аспірант Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України. До 1986 р. працював в цьому Інституті молодшим та старшим науковим співробітником, заступником директора з наукової роботи (1978–1983 рр.), завідувачем відділу. З 1986 до 1999 року був завідувачем відділу, а з 2000 р. по теперішній час працює головним науковим співробітником Інституту хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України.

В.А. Тьортих був першим аспірантом засновника ХІП академіка О.О. Чуйка. Його кандидатську дисертацію «Изучение химического модифицирования кремнезема некоторыми органосиланами и химии поверхности функциональных органокремнеземов» (1966 р.) було присвячено дослідженню хімії поверхні модифікованих кремнеземів з прищепленими аміно- та кремнійгідридними групами. Ці важливі класи хімічно модифікованих кремнеземів широко застосовуються в науковій практиці: амінокремнеземи як матриці для іммобілізації значної кількості активних сполук (органічні ліганди, ферменти, аналітичні реагенти тощо), а гідридкремнеземи – в процесах твердофазного гідросилілювання та одержання іммобілізованих наночастинок металів.

В.А. Тьортих брав безпосередню участь у створенні першої в СРСР технології одержання пірогенних кремнеземів із хімічно модифікованою поверхнею. Ця робота, що виконувалась під керівництвом академіка О.О. Чуйка, відзначена Державною премією УРСР в галузі науки та техніки за 1972 рік.

Свою докторську дисертацію «Закономерности химических реакций и направленные синтезы в поверхностном слое дисперсных кремнеземов» В.А. Тьортих захистив в 1984 р. в Інституті фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України. В ній було встановлено основні закономірності реакцій заміщення протона в структурних силанольних групах кремнезему, особливості перебігу реакцій заміщення біля атома силіцію, процесів приєднання та елімінування за участю центрів поверхні. Він вперше виявив та дослідив ряд процесів хемосорбції оксохлоридів та хлоридів деяких елементів та структурних гідроксидів кремнезему, що супроводжуються перебудовою утворених поверхневих сполук, розвинув уявлення про вплив третього компонента на перебіг хімічних реакцій на поверхні кремнеземів, що стало поштовхом для широкого використання протон- та електронодонорних молекул у процесах хемосорбції. В.А. Тьортих із співробітниками розробив нові ефективні методи активації поверхні функціональних органокремнеземів, придатні для іммобілізації багатьох органічних лігандів, ферментів та інших біологічно активних сполук. Значну увагу приділено також синтезу та дослідженню геометрично модифікованих кремнеземів, в тому числі однорідномезопористих. Це дало можливість запропонувати нові підходи до створення специфічних адсорбентів, перспективних носіїв для хроматографічного розділення іонів і молекул, вискоефективних гетерогенних металокомплексних та біологічних каталізаторів, хемо- та біосенсорів.

Закономірності перебігу хемосорбційних процесів було узагальнено в монографії В.А. Тертых, Л.А. Белякова «Химические реакции с участием поверхности кремнезема», Київ: Наукова думка, 1991 г., В.А. Тьортих – автор та редактор книги «Adsorption on New and Modified Inorganic Sorbents», Amsterdam: Elsevier Science, 1996, що підготовлена у співавторстві з професором А. Dabrowski і вийшла у фундаментальній серії *Studies in Surface Science and Catalysis* (Volume 99). В 1974–1984 рр. він – член редколегії, а згодом – головний редактор республіканського міжвідомчого збірника «Адсорбция и адсорбенты».

Професор В.А. Тьортих створив наукову школу, яка впродовж багатьох років плідно розвиває перспективний науковий напрям – дослідження фізико-хімічних закономірностей хімічних реакцій за участю центрів поверхні твердих тіл та здійснення на цій основі направлених перетворень у поверхневому шарі. Під його керівництвом підготовлено і захищено 23 кандидатські дисертації. В.А. Тьортих – автор майже 400 наукових праць, серед яких 2 книги, 9 окремих розділів у колективних монографіях, 294 статті у фахових журналах, понад 80 авторських свідоцтв на винаходи і патентів. Виступає з доповідями на численних конференціях, обирається до складу Міжнародних комітетів авторитетних наукових форумів, зокрема Silica, Eurofillers та ін., лауреат Міжнародної науково-освітньої програми для вчених та викладачів.

В.А. Тьортих – член Вченої ради Інституту хімії поверхні, член Наукової ради НАН України з проблеми «Хімія та технологія модифікування поверхні», Спеціалізованих вчених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій при ІХП та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Колеги та співробітники Інституту широко вітають шановного Валентина Анатолійовича, бажають міцного здоров'я, подальших здобутків в його творчій та педагогічній діяльності на ниві хімії поверхні.

Редколегія